

# KHUNG CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC

• TS. NGUYỄN TIẾN HÙNG

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

Nhìn chung, khung chương trình giáo dục (GD) là một phần của các cải cách GD dựa vào kết quả đầu ra hay chuẩn, trong đó khung chương trình là bước đầu tiên nhằm xác định rõ các chuẩn mà người học cần đạt tới. Tiếp theo, các chương trình môn học/chủ đề hay lĩnh vực học tập được phát triển và kết quả học tập cũng được đánh giá dựa trên các chuẩn này. Như vậy, khung chương trình GD đóng một vai trò hết sức quan trọng trong phát triển và thực hiện chương trình GD, vì nó chính là điểm khởi đầu và cho thấy mối liên quan giữa các chủ đề/lĩnh vực học tập cũng như tỉ lệ phân chia theo các cấp hay lớp/khóa học.

Khung chương trình GD thường được phát triển ở cấp quốc gia, tuy nhiên, nó còn có thể được phát triển ở cấp quốc tế bởi một nhóm các quốc gia với các mục tiêu và môi trường GD tương đối giống nhau (ví dụ như Cộng đồng Châu Âu). Dưới đây xin trình bày một số vấn đề cơ bản cần phải xem xét khi phát triển khung chương trình GD.

## 1. Một số thuật ngữ liên quan

Nói một cách khái quát, *khung chương trình (curriculum framework)* GD là tài liệu (hoặc bộ tài liệu) qui định các chuẩn GD cho chương trình và các điều kiện/yêu cầu cần có (về nguồn lực, năng lực của người dạy và hệ thống phục vụ...) để các chuyên gia phát triển các chương trình môn học hay theo chủ đề hoặc lĩnh vực học tập.

*Chuẩn (standard)* GD là tập hợp các qui tắc/tiêu chuẩn hay các yêu cầu được thể chế hóa về nội dung môn học/chủ đề/lĩnh vực học tập, cũng như về thiết bị, cơ sở vật chất, tài chính, phẩm chất và năng lực của người dạy và nhân viên phục vụ (ví dụ như về nghiệp vụ sư phạm, tâm lý...) cần thiết để thực hiện quá trình GD, đào tạo và học tập để người học có thể

hoàn thành nhiệm vụ/hoạt động hay công việc nào đó trong một khung trình độ GD hay nghề nghiệp xác định.

*Chủ đề (subject)* là môn học cụ thể trong cấu trúc chương trình của cơ sở GD.

*Lĩnh vực học tập (learning area)* là tập hợp kiến thức, kĩ năng và giá trị của các môn học/chủ đề có liên quan với nhau - ví dụ: lĩnh vực xã hội (gồm lịch sử học, địa lí học, văn hóa học và thương mại) và khoa học (gồm sinh vật học, hóa học, vật lí học và địa chất học)...

*Chương trình môn học/chủ đề/lĩnh vực học tập (syllabus)* là tài liệu, chủ yếu do người dạy sử dụng, qui định các mục tiêu chung, cụ thể, nội dung, kết quả đầu ra và các thông tin liên quan đến môn học/chủ đề hay lĩnh vực học tập.

*Kết quả đầu ra (outcome)* là các đặc điểm mong muốn mà người học phải có được sau khi hoàn thành khóa học được cấu trúc theo chương trình môn học/chủ đề/lĩnh vực học tập. Kết quả đầu ra có thể được miêu tả theo kiến thức, kĩ năng, năng lực, giá trị hay hành vi.

*Năng lực (competency)* là khả năng của một cá nhân để thực hiện một hoạt động hay nhiệm vụ nào đó trong một tình huống cụ thể.

## 2. Vị trí và vai trò của khung chương trình trong quá trình phát triển chương trình GD

Trên thực tế, có nhiều cách tiếp cận khác nhau trong phát triển chương trình GD, nhưng đều bao gồm các bước chính như sau:

- (1) Thực hiện khảo sát đánh giá về bối cảnh;
- (2) Nghiên cứu các thực tiễn GD điển hình có hiệu quả hay kết quả tốt;
- (3) Tham vấn các liên đới liên quan;
- (4) Phát triển khung chương trình GD;
- (5) Xây dựng các chương trình môn học/chủ đề/lĩnh vực học tập, sách giáo khoa/tài liệu giảng



dạy và học tập và các nguồn lực giảng dạy/học tập khác;

(6) Phát triển kế hoạch thực hiện để đạt tới các chuẩn GD;

(7) Kiểm soát việc thực hiện kế hoạch;

(8) Xem xét và điều chỉnh nội dung chương trình và các thành tố liên quan.

Qui trình trên cho thấy khung chương trình GD chính là trái tim của quá trình phát triển chương trình GD, vì nó miêu tả môi trường GD trong đó các chương trình môn học/chủ đề/lĩnh vực học tập (mục tiêu, kết quả đầu ra, nội dung, phương pháp giảng dạy, cách đánh giá...) có thể được phát triển.

Hơn nữa, một chức năng chính của khung chương trình GD là xác định một bộ hay tập hợp "các chuẩn của chương trình" để tạo ra một dải các chương trình - mặc dù mỗi chương trình có các tiêu chí đặc thù riêng, nhưng đều phải kết hợp được với nhau để đạt tới mục tiêu chung. Như vậy, khung chương trình GD tạo ra một cơ chế rất hữu ích cho phép sự linh hoạt và đa dạng, vì vậy thích hợp với các quốc gia có nhiều dân tộc khác nhau, trong đó, mỗi hệ thống con có thể vừa gìn giữ tính "đặc thù" của mình trong khi vẫn đảm bảo tính nhất quán và chất lượng theo bộ chuẩn của chương trình trong khung chương trình GD do quốc gia ban hành.

Cuối cùng, một trong các lợi thế của cách tiếp cận khung chương trình GD là tính mềm dẻo/linh hoạt, vì vậy, có thể thêm bớt các thành tố vào cấu trúc (như đã trình bày ở trên) tùy theo yêu cầu cụ thể của từng hệ thống GD.

### 3. Xu thế phát triển khung chương trình GD

Trên thực tế, hiện nay đang nổi lên một số xu thế/khuynh hướng phát triển khung chương trình GD mà các chuyên gia phát triển chương trình GD cần xem xét để kết hợp và vận dụng tùy theo từng điều kiện cụ thể:

(1) *Đảm bảo sự "cân bằng" khi phát triển khung chương trình GD.* GD liên quan đến con người với trí tuệ và tình cảm, nên khi phát triển

khung chương trình phải tôn trọng tình cảm của các nhà GD – ví dụ như niềm tự hào của hiệu trưởng về nhà trường của mình, sự thoải mái mà giáo viên luôn cảm thấy trong nhà trường hay sự tự tin của cha mẹ học sinh với các phương pháp và kết quả hiện có của nhà trường.

Vì vậy, phát triển khung chương trình GD phải luôn đảm bảo cân bằng giữa việc tôn trọng những gì đang tồn tại với cái mong muốn cần đạt tới. Phải đảm bảo cân bằng giữa những cái được cho là lí tưởng với những cái có thể đạt tới, giữa học thuật và thực tiễn, giữa kiến thức khoa học và xã hội... và phải đảm bảo tìm ra các cách làm cân bằng để thoả mãn tất cả các liên đới liên quan (ví dụ như: chính phủ, doanh nghiệp, xã hội, cộng đồng cơ sở GD và người học).

(2) *Đảm bảo tính "hệ thống" khi phát triển khung chương trình GD.* Xu thế này coi hệ thống GD là một tập hợp các hệ thống con có quan hệ mật thiết với nhau và mặc dù mỗi hệ thống con có một vị trí và vai trò riêng, nhưng đều nhằm cải tiến hay nâng cao chất lượng dạy và học. Các hệ thống con này thường bao gồm:

- \* Chương trình, đánh giá và văn bằng/chứng chỉ ;

- \* Sách giáo khoa và các nguồn lực cho giảng dạy;

- \* Các nguồn nhân lực – lập kế hoạch về nhân lực, đào tạo giáo viên/người dạy và phát triển nghề nghiệp;

- \* Cơ sở vật chất và thiết bị của cơ sở GD;

- \* Lãnh đạo và quản lí GD.

Trong một hệ thống như vậy, nếu phát triển khung chương trình GD mà không quan tâm tới mối quan hệ giữa các hệ thống con thì có thể làm lãng phí các nguồn lực và thậm chí làm cản trở quá trình cải tiến hay đổi mới GD. Ví dụ: phát triển chương trình mới đi đôi với phương pháp giảng dạy mới mà không quan tâm tới đào tạo người dạy/giáo viên và các chiến lược hỗ trợ khác có thể dẫn đến thất bại và thậm chí gây nên sự phản ứng/oán giận trong đội ngũ giáo viên/người dạy; hay phát triển chương trình mới

dựa trên các chuẩn về thiết bị và cơ sở vật chất mới mà cơ sở GD không thể đáp ứng được (không khả thi) thì chắc chắn cũng sẽ dẫn đến thất bại v.v..

Ngoài ra, sự quan liêu của hệ thống GD cũng có thể làm mất tập trung và hiệu quả khi bỏ

trên kết quả đạt được. Thứ ba, các chiến lược giảng dạy và đánh giá thích hợp phải được thực hiện để đáp ứng nhu cầu của người học. Cuối cùng, cần có thời gian và cần thực hiện các trợ giúp tương xứng để người học có thể phát huy tối đa tiềm năng của mình.

Xu thế thay đổi trong phát triển khung chương trình GD		
Tập trung vào giảng dạy		Tập trung vào học tập
Tập trung vào đầu vào		Tập trung vào đầu ra
Học tập tại cơ sở GD		Học tập suốt đời
Kiểm soát tập trung		Kiểm soát chia sẻ
Học tập phân loại		Học tập tích hợp
Học thuộc lòng		Học ứng dụng/vận dụng
Chương trình như tài liệu		Chương trình như quá trình
Chương trình theo các môn học		Chương trình như khung

qua bản chất quan hệ giữa các hệ thống con trong hệ thống GD, vì vậy, để phát triển được khung chương trình GD một cách khả thi đòi hỏi phải lập kế hoạch cẩn thận để có thể thực hiện và kiểm soát phối hợp các chiến lược của từng hệ thống con.

(3) *Phát triển khung chương trình GD dựa trên/vào "kết quả đầu ra"*, tức là tập trung vào cái mà người học có thể làm được sau khi hoàn thành chương trình thay cho việc tập trung vào giảng dạy hay đầu vào. Xu thế này đòi hỏi tất cả các quyết định liên quan đến chương trình và giảng dạy phải được ban hành phải dựa trên nguyên tắc làm thế nào để tạo điều kiện thuận lợi cho việc đạt tới kết quả đầu ra mong muốn.

Thực tế, phát triển khung chương trình GD dựa vào kết quả đầu ra đòi hỏi phải tuân thủ ít nhất là 4 điểm chính như sau: Thứ nhất, phải xác định rõ ràng người học cần học cái gì. Tiếp theo, tiến bộ của người học phải được chứng minh dựa

Ngoài ra, còn một số xu thế thay đổi khác trong phát triển khung chương trình GD được tóm tắt dưới đây:

**4. Các thành tố của khung chương trình GD**

Khung chương trình GD thường được cấu trúc theo các thành tố chính như sau:

(1) *Giới thiệu về bối cảnh hiện nay*: miêu tả môi trường kinh tế-xã hội mà trong đó chính sách GD được xây dựng và ban hành và quá trình dạy và học diễn ra.

(2) *Trình bày các chính sách GD*: miêu tả các mục tiêu của quốc gia về GD, ví dụ như phát triển các kĩ năng cần thiết để phát triển kinh tế và thiết lập một xã hội bao dung và bền vững.

(3) *Trình bày các mục tiêu học tập chung và các kết quả đầu ra hay các chuẩn cho từng cấp học*: miêu tả người học cần biết cái gì và có khả năng làm gì khi hoàn thành cấp học. Các kết quả đầu ra cần được diễn tả như một dải lĩnh vực/phạm vi, bao gồm kiến thức, hiểu biết, kĩ



năng và năng lực, giá trị và thái độ.

(4) *Cấu trúc hệ thống GD*: miêu tả hệ thống cơ sở giáo dục mà khung chương trình được áp dụng trong đó, cụ thể:

\* Số năm học, đối với GD phổ thông cần chỉ rõ số năm học là bắt buộc;

\* Các giai đoạn (hay chu trình) của hệ thống và tổng số thời gian;

\* Tổng số thời gian theo tuần trong từng năm học, số giờ dạy theo tuần

(5) *Cấu trúc nội dung chương trình, lĩnh vực học tập và môn học*: miêu tả cách tổ chức/cấu trúc nội dung trong khung chương trình và mức độ để cơ sở GD và người học có thể lựa chọn. Ngoài ra, cấu trúc này còn miêu tả:

\* Mẫu môn học hay lĩnh vực học tập sẽ được nghiên cứu/học tập trong từng giai đoạn hay chu trình (như các môn học bắt buộc và lựa chọn)

\* Miêu tả tóm tắt về mỗi môn học hay lĩnh vực học tập, trong đó liệt kê lí do cần có trong chương trình và đóng góp của môn học này để đạt tới các kết quả đầu ra (như được miêu tả ở thành tố thứ ba).

\* Tổng số giờ dành cho từng môn học hay lĩnh vực học tập trong từng giai đoạn hay chu trình.

(6) *Các chuẩn về các nguồn lực cần thiết để thực hiện*: miêu tả các chuẩn về:

\* Người dạy – phẩm chất và năng lực, tải trọng giảng dạy (số lớp theo/trong tuần)

\* Người học – số lượng trong một lớp học theo từng môn học

\* Tài liệu – sách giáo khoa, máy tính và các thiết bị khác; cơ sở vật chất – lớp học, bàn ghế, đồ đạc khác.

(7) *Phương pháp dạy*: miêu tả một dải/loạt các cách tiếp cận giảng dạy có thể lựa chọn khi thực hiện khung chương trình.

(8) *Đánh giá và báo cáo kết quả đạt được của người học*: miêu tả:

\* Tầm quan trọng của việc đánh giá mức độ đạt tới/kết quả đạt tới các kết quả đầu ra của từng môn học và các đề nghị về các kiểu chiến

lược đánh giá.

\* Kết quả đạt được sẽ được công nhận như thế nào.

Ngoài ra, tùy theo từng bối cảnh cụ thể còn có thể bổ sung thêm các thành tố khác, như các chính sách hay cách làm thế nào để nội dung và học tập của người học có thể gắn kết với nhau, việc kết hợp/hợp nhất các năng lực hay bất kì vấn đề nào khác để làm rõ bản chất của các chuẩn v.v..

### Kết luận

Trên đây trình bày và phân tích một số vấn đề cơ bản liên quan đến khung chương trình GD, tuy nhiên, trong thực tế, để có thể phát triển và thực hiện thành công một khung chương trình GD thì còn phải có một tầm nhìn, chiến lược, kế hoạch... phù hợp và phải tạo được cơ hội tiếp cận công bằng cho tất cả các đối tượng người học, đi đôi với việc lôi kéo được sự tham dự của các liên đới và đặc biệt là phải hiểu rõ về qui trình phát triển và triển khai khung chương trình GD.

### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Catholic Education Office of Western Australia (2002), *Planning for Curriculum Framework Implementation*.
2. ERIC Clearinghouse on Education Management (1993), *Survey on Major Issues and Trends Relevant to the Management of Elementary and Secondary Education: Trends and Issues*.
3. Lane, Carol (2005), *Curriculum Development Process & Curriculum Development Chart*, Community Consolidated School District 146
4. Ministry of Education and Sports of the Republic of Serbia (2004), *Guidelines on Implementation of New Curricula in School Practice*.
5. North Centre Regional Educational Laboratory (2008), *Component of Curriculum Frameworks*

### SUMMARY

The educational program framework plays a very important role in the development and implementation of the education program. This article analyzes in details the educational program framework, addressing the role of the framework in the educational program development; the trend and parts of the educational program framework.